

(ZDANIA)

(I. POPRZEDNICY)

1.01

Homer był astronomem. (D105)

1.02

Ludzie dają się oszukiwać w tym, co jest oczywiste; na przykład Homera, najma- drzejszego Greka, oszukali chłopcy, gdy tępiąc wszy, mówili: „To, co widzimy i chwytamy - porzucamy, a zabieramy to, czegośmy ani nie widzieli, ani nie schwytali.” (D56A)

1.03

Deklamatorów Homera należy wykluczyć z zawodów i schłostać — Archilochosa także! (D42)

1.04

Nauczycielem mas przekonanych, że on wie najwięcej, jest Hezjod, który rozróżnił dzień od nocy. Przecież są tym samym! (D57)

1.05

Pitagoras był przywódcą oszustów. (D81)

1.06

Pitagoras, syn Mnezarchosa, podsunął badania naukowe dalej od innych i wybierając dowolnie spośród tych dzieł, stworzył własną wiedzę pełną erudycji oraz przebiegłego łotrostwa. (D129)

16

1.07

Nie z erudycji rodzi się zrozumienie: inaczej byłaby nauczycielką Hezjoda i Pitagorasa, a także Ksenofonta i Hekatojosa. (D40)

1.08

Wszyscy obywatele Efezu winni się powiesić i zostawić miasto dzieciom, skoro wypędzili Hermodora, najlepszego obywatela, argumentując, „Niech się nikt z nas nie wybija; niech sobie taki tak poczyna wśród innych gdzie indziej”. (D121)

1.09

Tales był astronomem. (D38)

1.10

W Priene żył Bias, syn Teutomosa, który rozumem przewyższał innych. (D39)

1.11

Gdzież ich inteligencja i rozum? Wierzą wędrownym bardom i biorą sobie pospółstwo za pedagoga, nie zdając sobie sprawy, że (wg Biasa z Priene) „większość jest bez wartości”, a ludzi dobrych jest mało. (D104)

(II. NIEWIEDZA)

2.01

Miłośnicy wiedzy winni być wszechstronnie dociekliwi. (D35)

17

2.02

Psy szczekają na nieznanym. (D97)

2.03

Większość ludzi nie rozpoznaje napotykanym rzeczy, ani też nie pojmujm dotyczących ich wyjaśnień, dając wiarę własnym fantazjom.

2.04 (D17)

Biorąc poetów za świadków rzeczy nieznanym, przywołują znawców, którym ufać nie można.

2.05 (D231)

Nawet człowiek wybitny żyje wyobraźnią i na niej opiera pretensje do wiedzy. (D28A)

2.06

Niedowiarstwo powodem niewiedzy. (D86)

2.07

Jeżeli nie oczekujesz nieoczekiwanego, nieoczekiwanego nie znajdziesz, gdyż trudno je wytropić i objąć. (D18)

2.08

Niewiedzę lepiej ukryć. (D95)

2.09

Ukryta zgodność potężniejsza od jawnej. (D54)

2.10

Układ każdej rzeczy lubi się ukrywać. (D123)

2.11

Najpiękniejszy porządek świata przypadkowo zamiecionym śmieciem. (D124)

18

2.12

Dużo ziemi muszą przekopać, aby znaleźć odrobinę złota. (D22)

2.13

Ludzie zapominają, gdzie wiedzie droga (...). Są skłócenim z tym, z czym stykają się na codzien. A co widują codzien, wydaje im się obce. Nie powinniśmy poczynać i mówić jak ludzie we śnie. (D71-3)

2.14

Prawidłowe myślenie jest najwspanialszą zaletą i mądrością: działać i mówić prawdziwie i przestrzegać rzeczy zgodnie z ich naturą. (D112)

2.15

W myśleniu wszyscy uczestniczą. ALBO: Wszystko uczestniczy w myśleniu. (D116)

(III. SAMOWIEDZA)

3.01

Szukam i pytam samego siebie. (D101)

3.02

Każdy człowiek potrafi przebadać siebie i myśleć rozumnie. (D116)

(IV. DUSZA I CIAŁO)

4.01

Trupy należy wyrzucać szybciej niż gnój. (D96)

19

4.02

Przed nim zmartwychwstają czujni opiekunowie żywych i trupów. (D63)

4.03

Wilgotność duszy przyjemnością nie śmiercią.

4.04 (D77)

Pijany, który się potyka i nie rozpoznaje drogi, którego prowadzi młokos, ma duszę wilgotną.

4.05 (D117)

Woda uśmierca duszę, ziemia uśmierca wodę, woda rodzi się z ziemi, dusza z wody. (D36)

4.06

Dusze zachowują węch w Hadesie. (D98)

4.07

Gdyby się wszystko obróciło w dym, węchem rozróżnisz. (D7)

4.08

Snop światła suchą, duszą, najwspanialszą, najrozumniejszą. (D118)

4.09

Nawet gdybyś przewędrował wszystkie ścieżki, nie odkryjesz granic duszy — tak głęboki jest jej logos.

(V. METODA)

5.01

Wolę wzrok, słuch, naukę doświadczenia. (D55)

20

5.02 Oczy lepiej świadczą od uszu. (D101A)

5.03

Oczy i uszy źle świadczą człowiekowi, którego barbarzyńska dusza nie posiadała ich języka.

(D107)

5.04

O rzeczach najważniejszych nie wyrażamy sądów pochopnych. (D47)

5.05

Mądrość polega na tym: poznać myśl, która wszystkim kieruje. (D41)

(VI. SŁOŃCE)

6.01

Krańcami poranka i wieczoru jest Wielka Niedźwiedzica, a naprzeciw niej granica świetlanego Dzeusa. (D120)

6.02 Słońce nie większe od stopy. (D3)

6.03 Bez słońca noc mimo innych gwiazd. (D99)

6.04

Słońce wygasa na starość, ale rozpala się ponownie. (D6)

6.05 Słońce odnawia się codziennie. (D6)

6.06

Słońce nie wylania się ze swej orbity. Inaczej wykryłyby je Furie, służebne sprawiedliwości. (D94)

21

6.07

Jak ukryć się przed tym, co nigdy nie zachodzi?
(D16)

(VII. OGIENŃ)

7.01

Błyskawica steruje wszystkim. (D64)

7.02

Ze śmierci ognia rodzi się powietrze, ze śmierci powietrza rodzi się woda. (D76)

7.03

Odwroty ognia: wpierw morze, ale z morza połowa ziemią, połowa sztormem błyskawic.
(D31A)

7.04 Ogień niedosytem i nasyceniem. (D65)

7.05

Ogień sprawiedliwą powinnością wszystkiego, wszystko wymianą ognia, jak towary ze złota, złoto za towary. (D90)

7.06

Niespodziewany ogień zaskoczy, rozsądzi i ogarnie wszystko. (D66)

7.07

Porządek jednaki dla wszystkiego, ani towarem boskim, ani ludzkim, był, jest i będzie: ogień wieczny, regularnie wzniecany, regularnie gaszący. (D30)

22

(VIII. WIELOŚĆ-SPRZECZNOŚĆ-JEDNOŚĆ)

8.01

Osiół woli sieczkę od złota. (D9)

8.02

Świnie wołają błoto od czystej wody. (D13)

8.03

Woda morska najczystsza i najbardziej zanieczyszczona: dla ryb pitna i życiodajna, dla ludzi nie do picia, trująca. (D61)

8.04

Chirurdzy, którzy kroją, przypiekają i męczą pacjentów, żalą się, że chorzy nie wynagradzają odpowiednio ich zasług. (D58)

8.05

Tych, którzy wstępują do tych samych rzek, coraz to inne zalewają wody. (D12)

8.06

Nie można wstąpić dwukrotnie do tej samej rzeki, nie można też uchwycić żadnej śmiertelnej substancji w stałej kondycji, gdyż każda się rozprasza i skupia, kształtuje i rozplywa, zbliża i oddala. D91)

8.07

Jest w nas jednocześnie życie i śmierć, jawa i sen, młodość i starość — wzajemnie się zmieniają. (D88)

23

8.08

Nawet napój jęczmienny z serem i winem traci spoistość, jeśli go nie zmieszać. (D125)

8.09

„Łuk” (bios) nosi tę samą nazwę co „życie” (bios), lecz jego celem jest śmierć. (D48)

8.10

Nie pojmują, że to, co jest wewnątrznie sprzeczne, jest ze sobą zgodne: harmonia oznacza odwrotnie strojenie, jak w huku i lirze. (D51)

8.11

Ziemia rozplywa się w morzu w tej samej mierze, jaką była zanim stała się ziemią. (D31B)

8.12

Zimne się rozgrzewa, gorące chłodnieje, mokre wysycha, suche wilgotnieje. (D126)

8.13

Przeciwieństwa osiągną zgodność, a z dysonansów powstaje idealna harmonia; wszystko rodzi się z walki. (D8)

8.14 Spoczywa w zmianie. (D84A)

8.15

Związki są i nie są całościami, schodzą się i rozchodzą, zgrane i rozstrojone, ze wszystkiego jedność, z jedności wszystko. (D10)

8.16

Słuchając nie mnie lecz logosu, słusznie jest głosić, że wszystko stanowi jedność. (D50)

24

8.17 Zapis liter skośny i pionowy ten sam. (D59)

8.18 Ta sama droga do góry i w dół. (D60)

8.19 Dni są jednakowe w swej naturze. (D106)

8.20

Początek i koniec schodzą się w obwodzie koła. (D103)

(IX. OBRZĄDEK — RELIGIA — BÓG)

9.01

Nocni włoczędzy, magowie, bachantki, menady i mistycy; ich misteria przyjęte przez lud szerzą bezbożność. (D14)

9.02

Gdyby zaprzestali procesji na cześć Dionizosa i śpiewów na cześć fallusa, postępowaliby wyjątkowo bezbożnie, ale przecież Dionizos jest Hadesem, więc nieważne, ile się wyzywają w szaleństwach i obchodach dionizejskich. (D15)

9.03

Próżno pokalani krwią próbują oczyścić się krwią, jakby ktoś próbował zmyć błoto błotem: komuś z boku wydałby się szalonym. Modlą się do tych podobizn, jakby rozmawiali z budynkami, nie pojmując istoty bohaterów i bogów. (D5)

9.04

Pan, którego wyrocznia jest w Delfach, ani nie oznajmia, ani nie ukrywa, tylko daje znak. (D93)

25

9.05

Jedynie jest mądre; godzi się i nie godzi nazywać Dzeusem. (D32)

9.06

W przeciwieństwie do boskiej, ludzkiej naturze brak ustalonego celu. (D78)

9.07

Człowiek jest dziecinny w oczach bóstwa, podobnie jak dziecko w oczach dorosłego. (D79)

9.08

Dla boga wszystko jest dobre i sprawiedliwe, ludzie natomiast przyjmują, że pewne rzeczy są niesprawiedliwe, inne sprawiedliwe. (D102)

9.09

Ci, którzy wyrażają się rozumnie, polegają na tym, co jest wspólne wszystkim, tak jak miasto opiera się na prawie, a nawet bardziej zdecydowanie, albowiem wszelkie prawa ludzkie karmią się prawem boskim, które ma tyle władzy, ile chce, wystarcza dla wszystkich i jeszcze mu zbywa.

Należy przeto słuchać myśli wspólnej. (D2)

9.10

Bóg dniem nocą ziemia, wojną pokojem, sytością głodem. Zmienia się jak ogień, który zmienia się z wonnymi korzeniami, przybiera kolejno ich zapach. (D67)

26

(X. ETYKA)

10.01

Lepiej kiedy ludzkie życzenia są tylko częściowo spełniane: choroba, głód, zmęczenie, umiła ją i czynią dobrym zdrowie, sytość, odpoczynek. (D110, 111)

10.02

Ciężko walczyć z gniewem, który kupuje co chce na koszt duszy. (D85)

10.03

Bez wypadków niesprawiedliwości pojęcie sprawiedliwości byłoby nieznanne. (D23)

10.04

Sprawiedliwość osiągnie tych, co zmyślają kłamstwa i ich świadków fałszywyci.

10.05

Samowolę należy wygasić gwałtowniej niż pożar. (D43)

10.06

Praw lud winien bronić jak murów miejskich. (D44)

10.07

Prawem jest posłuch woli jednego. ALBO: Prawem jest posłuch układu jednej zasady. (D33)

10.08

Najlepszy człowiek wart dziesięciu tysięcy innych. (D49)

27

Wojna jest ojcem powszechnym i królem: jed-
nych przemienia w bogów, innych w ludzi; jed-
nych zniewala, innych wyzwala.

Chwalebniejszej śmierci przysługuje chwaleb-
niejszy los.

Bogowie i ludzie czczą poległych w bitwie.

Najlepsi wybierają przede wszystkim buchającą
sławę wśród śmiertelnych, lecz tłum jest syty
jak bydło.

Wszystkie zwierzęta gnane są na wypas pod
pręgierzem.

Zaraz po urodzeniu pragną żyć swym przema-
rzeniem i pozostawiają potomstwo, aby ich los
wypełniły.

Nie powinniśmy chodzić w ślady naszych rodzi-
ców.

Charakter losem człowieka.

Życie jest dzieckiem rzucającym kości. Króle-
stwo jest w ręku dziecka.

XI. JAWA — SEN ŚMIERĆ

Czuwający mają świat wspólny, śpiący są od-
wróceniem do swych osobnych światów.

Człowiek krzesze światło w nocy, kiedy wzrok
mu gaśnie. Żywy, dotyka umarłych we śnie,
budząc się, przypomina śpiącego.

Na jawie widzimy tylko śmierć, we śnie tylko
sen.

Śmiertelni żyją śmiercią nieśmiertelnych; nie-
śmiertelni uśmierceni w życiu śmiertelnych.

Człowiek nie może przewidzieć ani sobie wyob-
razić, co go czeka po śmierci.

XII. LOGOS

Głupca konfunduje wszelka nauka (logos).

Nie potrafią ani słuchać, ani mówić.

Nie pojmując, słyszą jak głusi. Do nich odnosi
się powiedzenie: są a nie ma ich.

Chociaż moje sprawozdanie (logos) obowiązuje ludzi wiecznie, nie są w stanie go pojąć ani z wyjaśnieniem, ani bez.

Aczkolwiek wszystko odbywa się zgodnie z rozumem (logos), ludzie okazują brak doświadczenia, gdy natrafiają na pojęcia i przemiany przeze mnie skategoryzowane i objaśnione zgodnie z ich charakterem.

Cóż, kiedy ludzie działają po omacku na jawie i podobnie nie pamiętają, co czynili we śnie.

Choć logos obowiązuje wszędzie, większość rozumuje każdy po swojemu.

Spośród tych, których wywodów słuchałem, żaden nie posunął się tak daleko, by uznać, że to co mądre, jest różne od wszystkiego.

KSENOFANES Z KOŁOFONU (ok. 569 - 477)